

Interwencje, jakie należy podjąć w celu zminimalizowania zjawisk przemocy w szkole.

Propozycja do dyskusji (opr. Wojciech Marchlewski)

Ankieta

Najistotniejsze jest zdiagnozowanie, jakie zjawiska kwalifikowane jako przemoc mają miejsce w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminach biorących udział w grupach wymiany doświadczeń. Ankieta, którą wypełnili uczniowie i rodzice służyła zdiagnozowaniu, czy takie zjawiska mają miejsce. W części analitycznej prac nad wynikami ankiety, w dyskusji nauczycieli i przedstawicieli organu prowadzącego, należy ustalić, jakie są przyczyny występowania przemocy, w jakich sytuacjach pojawia się najczęściej. Badania ankietowe pozwalają na zdiagnozowanie sytuacji wcześniej niż dojdzie do przypadków przemocy w szkole, o których czytamy na pierwszych stronach gazet. Bezpieczna szkoła powinna stanowić priorytet dla władz oświatowych, nauczycieli, uczniów, ich rodziców i lokalnych społeczności.

Plan interwencji

1. Nauczyciele

Następnym etapem jest zbudowanie planu interwencji, dzięki któremu wyeliminowane zostaną zjawiska przemocy w szkołach. Wyeliminowanie tych zachowań przyczyni się do polepszenia atmosfery w szkole i bez wątpienia wpłynie na jakość edukacji. Po zakończeniu części diagnostycznej należy przeprowadzić szkolenie skierowane do nauczycieli, którego celem jest zbudowanie świadomości i uwrażliwienie nauczycieli i innych pracowników szkoły na zjawiska przemocy w szkole. Proponujemy, aby szkolenia te przeprowadzili przedstawiciele organizacji profesjonalnie zajmujących się zjawiskami przemocy wśród dzieci i młodzieży. Organizacje te są również zaangażowane w budowanie programów przeciwdziałania przemocy. Dla przykładu można wejść na stronę internetową <http://www.przemocwszkole.org.pl>

2. Uczniowie

W kolejnym etapie należy przeprowadzić kampanię informacyjną wśród uczniów. Najlepiej.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

aby podobnie jak w przypadku szkoleń dla nauczycieli, zajęcia takie prowadzili specjaliści w dziedzinie przemocy wśród dzieci i młodzieży – np. ze Stowarzyszenia „Blżej Dziecka”. Ważne jest, aby w procesie identyfikacji aktów przemocy w szkole nie byli obecni nauczyciele. Nauczyciele często nie sprzyjają rozwiązywaniu konfliktów pomiędzy uczniami, a niekiedy je pogłębiają. Spotkania informacyjne dla uczniów powinny odbywać się w po lekcjach, w swobodnej nieskrępowanej atmosferze tak, aby dać wszystkim uczestnikom możliwość otwartej wypowiedzi. Celem spotkań jest uświadomienie dzieciom i młodzieży, że akty przemocy są czynami zabronionymi przez prawo i jako takie powodują pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub cywilnej ich sprawców. Należy dać uczniom możliwość zapoznania się z doświadczeniami osób prowadzących działania na rzecz przeciwdziałaniu przemocy w szkole www.przemocwshkole.org.pl; www.szkolabezprzemocy.pl;

3. Rodzice

Na dalszym etapie prac akcja informacyjna zostanie skierowana do rodziców. Jest to istotna grupa osób z punktu widzenia działań podejmowanych w celu wyeliminowanie aktów przemocy z terenu szkoły. Dom rodzinny jest miejscem, gdzie kształtują się postawy i zachowania uczniów. Sprawcy aktów przemocy pochodzą najczęściej z rodzin, w których jest bardzo słaba kontrola rodziców nad dzieckiem. W rodzinach tych bardzo często dochodzi do konfliktów wewnątrzrodzinnych, stosowane są surowe metody dyscyplinowania dziecka, panuje swoisty chaos wychowawczy. Bardzo często agresja uczniów w szkole jest efektem przeniesieniem postaw agresywnych z domu rodzinnego. Często też „agresorzy” bywają ofiarami agresji ze strony innych. Rodzice nie są jednorodną grupą. Rodzice „agresorów” niezbyt chętnie przychodzą na spotkania organizowane w szkole. Niemniej jednak bez zaangażowania ich w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy nie można oczekiwać pożądanych efektów. Spotkania z rodzicami, podobnie jak w przypadku uczniów i nauczycieli, powinni przeprowadzić eksperci spoza szkoły.

Opracowanie planu działań

Kolejnym etapem jest opracowanie planu działań mającego na celu eliminację zjawisk przemocy. Plan powinien zostać skierowany do trzech grup: rodziców, uczniów i nauczycieli. Jego celem jest wyeliminowanie wszelkich form przemocy w szkole, a także stworzenie przyjaznej atmosfery w szkole. Program taki powinien być budowany przy udziale rodziców, nauczycieli oraz uczniów.

Na podstawie diagnozy sytuacji w szkole należy opracować roczny program interwencyjny. Powinien on przybrać postać programu, w którym zostaną określone cele, działania, czas w jakim zostaną podjęte działania, podmioty które będą uczestniczyły w jego realizacji, osoby

odpowiedzialne, oraz wskaźniki osiągniętych rezultatów. W planie powinny znaleźć się zarówno działania skierowane do grup rówieśniczych jak i do indywidualnych uczniów.

W planie tym istotną rolę odgrywa kodeks postępowania uczniów. Zwykle w szkole obowiązują statuty, w których określone są zasady postępowania uczniów. Praktyka wskazuje, że uczniowie nie znają kodeksu ucznia. Istotnym jest, nawet jeżeli kodeks postępowania już istnieje, aby podjąć prace nad jego nowelizacją. Powinno się to odbyć przy udziale nauczycieli i przedstawicieli samorządu uczniowskiego. Pracami zespołu opracowującego kodeks powinien kierować dyrektor szkoły. W dokumencie tym należy określić standardy zachowania się ucznia w szkole, wspierające samodyscyplinę, poszanowanie dla innych członków społeczności szkolnej. Kodeks powinien określać pożądane zachowania charakteryzujące ucznia np. szacunek wobec innych - kolegów i nauczycieli, powstrzymanie się od stosowania przemocy w sytuacjach konfliktowych; powstrzymanie się od wywierania nacisku psychicznego na słabszych. W kodeksie szczególnie nacisk należy położyć na zapobieganie wszelkim formom znęcania się i prześladowania. Powinny też znaleźć się tam zapisy dotyczące rozwiązywania sytuacji kryzysowych – negocjacje, konsylium oraz osoby i instytucje, do których może zwrócić się uczeń. Takie zapisy w kodeksie uczynią go „żywym” narzędziem w rozwiązywaniu sporów pomiędzy uczniami a nauczycielami.

Zasady określone w kodeksie muszą być zgodne z uchwalonym przez władze szkoły statutem. Kodeks zachowania uczniów należy ogłosić w formie pisemnej, rozpowszechnić w szkole oraz wśród rodziców i opiekunów uczniów, a także, przynajmniej raz w roku, ponownie przedstawić uczniom, rodzicom, opiekunom i pracownikom szkoły. Kodeks postępowania ucznia tworzy ramy odniesienia do innych działań podejmowanych przez nauczycieli, uczniów i rodziców.

W planie działań powinny znaleźć się następujące działania podejmowane na poziomie grupy – uczniów danej klasy.

- a) tworzenie kultury wymiany informacji – wzmocnienie rad klasowych poprzez szkolenie z zakresu znajomości kodeksu ucznia, postępowania w sytuacji agresji, rozwiązywania sytuacji konfliktowych, organizacja systemu wymiany informacji pomiędzy uczniami – blog, Facebook, grupy dyskusyjne, i tradycyjne gazetki szkolne,
- b) powołanie grupy reagowania składającej się z nauczycieli, uczniów, psychologa szkolnego okazującej pomoc ofiarom napaści, powołanie lub wzmocnienie instytucji sądów koleżeńskich uczniów, które rozstrzygać będą „sprawy” związane z naruszaniem lub łamaniem kodeksu ucznia,
- c) zmiany w organizacji przestrzeni klasowych uniemożliwiające dokonanie aktu

przemocy,

- d) tworzenie projektów mediacyjnych pozwalających uczniom na wychodzenie z sytuacji konfliktowych,
- e) rozwijanie wrażliwości i kształtowanie postaw wobec agresji – dramy, dyskusje dotyczące filmów,
- f) wzmacnianie więzi wspólnoty (wycieczki, zajęcia sportowe połączone z programem budowania zespołu).

Działania na poziomie jednostki

- zapewnienie pomocy psychologicznej indywidualnym osobom w szkole (psycholog szkolny) i poza szkołą,
- grupy wsparcia dla osób będących ofiarami aktów przemocy,
- telefoniczna linia pomocy zorganizowana na wzór niebieskiej linii itp.
- uruchomienie w szkole mediatora

W ramach programu należy opracować procedury postępowania dotyczące reagowanie na akty przemocy w szkole. W ramach procedur należy opracować te, które będą dotyczyły agresora oraz ofiary. Z praktyki wiadomo, że istotnym elementem programu jest natychmiastowe reagowanie na akty przemocy. Reakcją to rozmowa w formie ustrukturyzowanego dialogu z agresywnym uczniem. Działania powinny być podejmowane natychmiast w przypadku stwierdzenia aktu przemocy. Jednocześnie należy podejmować działania na rzecz ofiary przemocy.

Rozwiązania

Szkolna grupa do spraw przemocy podejmuje działania na rzecz ofiary aktu przemocy. Grupa bada przebieg zdarzenia. Po ustaleniu sprawcy (listy sprawców) są oni wzywani na rozmowy indywidualne (5-15 minut) i informowani, że ich zachowanie zostało odnotowane. Rozmowy ze sprawcą/sprawcami są kontynuowane w celu ustalenia, jak sprawca może pomóc swojej ofierze. W szkołach podstawowych i na poziomie gimnazjum zwykle po takim zdarzeniu należy bezwzględnie zawiadomić rodziców, opisując przebieg zdarzenia oraz wskazać instytucje, które mogą wspomóc rodzinę w rozwiązaniu ich problemów.

Szkolna grupa do spraw przemocy spotyka się regularnie i wymienia doświadczenia z podobnymi grupami w innych szkołach.

Wspólnotowe grupy interwencyjne

Innym rozwiązaniem są grupy interwencyjne, do działań których angażowani są rodzice. Taki model możliwy jest do zastosowania w szkołach, które funkcjonują jako wspólnota uczniów i nauczycieli i wspierających ją rodziców. W tym podejściu znęcanie jest postrzegane, jako proces obejmujący więcej osób niż tylko agresora i jego ofiary. Zwykle powodem zastraszenia jest fakt, że agresor otrzymuje wsparcie od innych uczniów w postaci ich uwagi, śmiechu, akceptacji i bezpośrednich zachęt, a także obojętności wobec takich zachowań. Taka interwencja jest szczególnie ważna, gdyż ofiara zdarzenia nie jest pozostawiona sama sobie, a uzyskuje wsparcie kolegów oraz nauczycieli. Omówienie w grupie aktu agresji sprawia, że zarówno osoby bezpośrednio zaangażowane w zdarzenie jak i pozostali członkowie wspólnoty szkolnej zostają włączeni w rozwiązywanie problemu. Muszą oni zająć stanowisko wobec zaistniałego aktu przemocy, a tym samym stają się współodpowiedzialni. Taka sytuacja pozwala w przyszłości właściwie zachować się w przypadku, kiedy akt agresji zostanie skierowany przeciwko nim, lub kiedy będą świadkiem takiego zdarzenia. Interwencja grupy sprawia również, że uczniowie nie będą w przyszłości przechodzić obojętnie wobec aktów agresji, nie podejmując interwencji.

Program rozwijający wrażliwość uczniów na akty przemocy.

Pokaz slajdów ze zdarzeń przemocy w szkole z szokującymi zdjęciami (także zdjęciami Rtg) młodych ofiar przemocy w szkole, wraz z opisem jak powstały obrażenia. Te prawdziwe historie z życia i autentyczne zdjęcia poniesionych obrażeń zostały przedstawione w prawie każdej szkole podstawowej. Badania potwierdzają spadek agresywnych postaw młodych osób po obejrzeniu slajdów w okresie następnym 5 miesięcy.

Zatrudnianie rzeczników praw ucznia – pedagogów.

Zadaniem pedagogów jest zapewnianie bezpieczeństwa i przestrzegania praw dzieci. Pedagodzy zajmują się również uczniami z grup ryzyka: nadużywającymi narkotyków, młodocianymi przestępcami, osobami, którym grozi wyrzucenie ze szkoły. Pedagog ocenia i pomaga rozwiązywać problemy, z którymi styka się dziecko, takie jak zaspokojenie potrzeb i zapewnienie mu bezpieczeństwa, zajmuje się również realizacją programów nastawionych na podnoszenie motywacji do nauki, zwiększenie frekwencji, przełamywanie trudności emocjonalnych i behawioralnych. Pedagog pracuje też z dziećmi uzależnionymi od alkoholu, narkotyków, wykorzystywanymi fizycznie i seksualnie. Pedagog pomaga rodzicom w wychowaniu dziecka, w zrozumieniu jego potrzeb, w określeniu rodzicielskich praw i obowiązków. Informuje rodziców o ich prawie do otrzymania społecznego i edukacyjnego wsparcia, współpracuje z nauczycielami i administracją szkoły, pomaga im zrozumieć, w jaki

sposób problemy dziecka wpływają na jego zachowanie.

Oprócz pedagoga, w szkołach pracują psychologowie edukacyjni, których zadaniem jest pomoc uczniom z problemami psychologicznymi i edukacyjnymi, a także ich rodzinom i nauczycielom, oraz prowadzenie konsultacji w kwestiach edukacyjnych, przeprowadzanie ocen psychologicznych i badań, prowadzenie projektów rozwoju umiejętności społecznych, zapobieganie młodocianej przestępczości, nadużywaniu narkotyków, przemocy i samobójstw.

Zespół obserwatorów

W sytuacjach szczególnie skomplikowanych do pomocy w rozwiązaniu sytuacji związanych z eskalacją przemocy w szkole należy zaprosić zespół obserwatorów, którzy pomogą zdiagnozować sytuację i pomóc opracować plan działań. Do obserwacji takiej należy zatrudnić fachowców pracujących z trudną młodzieżą, osoby współpracujące z GOPS lub PCPR. Z doświadczeń międzynarodowych wynika, że taka obserwacja powinna trwać dwa tygodnie. Efektem pracy grupy jest zdiagnozowanie problemów:

- komunikacji między uczniami a nauczycielami,
- komunikacji między samymi uczniami,
- braku wolnego czasu lub też „niezagospodarowanego” wolnego czasu
- postawy i praktyki niektórych nauczycieli, które sprawiają, że uczniowie dopuszczają się aktów wandalizmu, przemocy itp.
- komunikacji pomiędzy rodzicami a nauczycielami

